

Opis źródła:

List Jana Baudouina de Courtenay do Jana Rozwadowskiego z 15.09.1917

Autor listu jak i adresat byli znanymi w Europie slawistami, wykładowcami akademickimi. Baudouin de Courtenay mieszkał wówczas w Petersburgu gdzie pracował naukowo. List powstał w przeddzień wybuchu rewolucji październikowej i obrazuje trudną sytuację społeczną w Rosji. Miała ona miejsce w czasie rządów Aleksandra Kiereńskiego, który przejął władzę po obaleniu caratu. Z listu tego możemy się dowiedzieć o trudnej sytuacji w jakiej znaleźli się mieszkańcy kraju, w tym intelektualisci, których również dotknęła powszechna drożyzna. Po rewolucji bolszewickiej w 1918 r. Baudouin de Courtenay wraz z rodziną przeniósł się do Polski gdzie został wykładowcą nowo powołanego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Miejsce wydania:

Jan N. Baudouin de Courtenay, Listy z lat 1870-1927, [red. Edward Stachurski], Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2002, s. 191-193.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Rękopis Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, sygn.. 2571, t. 1

Tekst źródła:

DO JANA ROZWADOWSKIEGO

Szanowny i kochany Panie Kolego!

Nie potrzebuję Panu mówić, jak wielką przyjemność sprawił mi list Pański z Witowa 20 VIII. Otrzymałem go (27 VIII) 9 IX. Przywiozła go moja córka Maria, która przyjechała z Kangasali w Finlandii. List Pański przyniósł do Sztokholmu ze Sztokholmu został wyprawiony do Petersburga i stamtąd przewieziony do Kangasali. Poczta między Szwecją a Finlandią idzie daleko prędzej aniżeli między Szwecją a Rosją. Tutaj czeka się na listy czasami po kilka tygodni, a nawet po kilka miesięcy. Kartkę od A. Meillet, pisaną 6 czerwca n. st. otrzymałem 20 dni temu, prawdopodobnie z powodu jego bazgranin, której odszyfrowanie wymaga dużo czasu, a więc stanowi zadanie poważne także dla cenzorów.

Ze wszystkiego widać, że pomimo braków i nędzy żywnościowej życie tam Państwo w warunkach, które można nazwać rajem w porównaniu z tym, co się tutaj dzieje.

Oczekujemy ciągle niezwykłych (dziś oczywiście zwykłych najzwyczajszych) okropności. Ja patrzę na siebie jak na wołu, przeznaczonego na zarżnięcie lub zakłucie, w najlepszym razie na zasztyletowanie. Pozostawać na łasce tej hałaśliwej „republikańskiej” to wcale nie fraszka. A przy tym straszna drożyzna i brak najpotrzebniejszych rzeczy. Niektóre przedmioty, które przed wojną kosztowały kilka kopiejek, dziś kosztują rubla i więcej. A ile to czasu traci się na wystawanie w „ogonach”, ażeby dostać parę funtów chleba, trochę masła, cukru itp. Ja sam stawałem już kilka [razy] w tych kolejkach, czekając przeszło godzinę, zanim mogłem coś dostać. Wszelki interes naukowy i umysłowy zamiera. Człowiek staje się dzikim bydlęciem, które marzy tylko o żerze. A ci szaleńcy i niegodziwy trąbią o kontynuowaniu wojny, nie chcąc się przyznać, że ponieśli ostateczną klęskę. Zresztą klęski okropne i nieuleczalne poniosły obie strony. Chyba nieprędko zechcę im się powtarzać podobne eksperymenta.

Z Vasmerem, pomimo wszystkiego, jestem w bardzo dobrych stosunkach. Mianowano go profesorem do Saratowa. Wkrótce tam wyjeżdża. Tutaj w Piotrze zamknięto na cały rok wszelkie zakłady naukowe. Jeżeli wszakże kursy żeńskie, stanowiące główny mój dochód poza emeryturą, nie będą funkcjonować, odbije się to fatalnie na mojej kieszeni. Gdybym był młodszy i miał silniejsze mięśnie, poszedłbym na wyładowywacza drzewa („gryzciuka i kamana”) i zarobiłbym od 80 do 90 rubli dziennie! „Towarzysze” łupią ile wlezie, „burżujów” zaś gnębią bez litości.

O tym, że Nitschowie wybierają się do Warszawy, dowiaduję się dopiero od Pana. W ogóle nici, wiążące nas z krajem, rwą się co chwila i z trudnością się nawiązują. Widzę tylko, że nauka w ogóle, a językoznawstwo w szczególności prosperuje w Polsce, podobnie jak w reszcie Europy, pomimo wojny i związanych z nią okropności. Tutaj zaś wszystko to zamiera i ulega stopniowemu paraliżowi. Działalność naukowo-literacka staje się prawie niemożliwą. Akademia Nauk będzie chyba zmuszoną zawiesić swoje wydawnictwa z powodu strasznej drożyzny druku. Jako ilustrację tej drożyzny mogę przytoczyć, że za wydrukowanie rozprawy magisterskiej pani Dobjasz-Rożdżestwińskiej (historyczki) (tj. książki może 15-20 arkuszowej) zażądano 10.000 (dziesięć tysięcy!) rubli. Nie można więc nawet marzyć o wydrukowaniu. Wypadnie prawdopodobnie ograniczyć się kilkoma egzemplarzami [sic!] przepisany na maszynie. Wracamy, pomimo maszyn, do wczesnego średniowiecza.

Dzięki za zaszczytne dla mnie zaproszenie do udziału w sesji poświęconej dziejom filologii indoeur. Tylko że ja jestem bardzo marnym historykiem i jakoś trudno mi się podejmować napisania zarysu dziejów indoeurpeistyki i sławistyki, zwłaszcza w takich bezczynnych warunkach, w jakich obecnie wypada tu wegetować. Zresztą zobaczymy. Może

się widnokręg rozjaśni i można będzie zabrać się do roboty. Tymczasem zabijam energię umysłową troską o chleb powszedni i o jaką taką egzystencję.

Żona moja i najmłodsza córka przyjechały już do Petr[ogradu]. Zosia jeszcze w Finlandii, ale ma wkrótce wrócić. Sławuś był wzięty do wojska, ale siedział w Pitrze. Obecnie pracuje w Komisji Likwidacyjnej do Spraw Królestwa Polskiego.

Proszę podziękować koledze Łosiowi za przypisek do listu Konrada Chmielewskiego, który przywieziono mi ze Stockholmu wraz z listem od Ewci. - PP. Nitschom i wszystkim znajomym piękne ukłony. Serdeczne pozdrowienie od nas wszystkich.

Szczerze oddany J. Baudouin de Courtenay

Słowniczek pojęć:

Antoine Meillet - (1866-1936), francuski językoznawca, wykładowca paryskiego Collège de France. Jeden z najbardziej uznanych specjalistów od językoznawstwa porównawczego swoich czasów.¹

„hałaśliwi republikanie” – Rząd Tymczasowy Rosji, instytucja, która sprawowała władzę w Rosji do rewolucji październikowej w 1917 r.

Max Vasmer – (1886-1962), zięć Jana Baudouin de Courtenay. Wówczas już rozwiedziony z córką Jana. Zajmował się językami indoeuropejskimi w tym przede wszystkim etymologią języka ugrofińskiego. Przez jakiś czas kształcił się w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Piotr/Petrograd – Petersburg.

Komisja Likwidacyjna do spraw Królestwa Polskiego – instytucja zajmująca się likwidacją urzędów rosyjskich w Królestwie Polskim funkcjonująca od marca 1917 r. przy Rosyjskim Rządzie Tymczasowym, zaś po przewrocie bolszewickim została podporządkowana Komisji ds. Polski, gdzie funkcjonowała do 1920 r.²

Kazimierz Nitsch - (1874-1958), polski językoznawca, badacz dziejów języka polskiego. Był wykładowcą Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którym związany był przez większość życia. Wraz z Janem Łosiem i Janem Rozwadowskim tworzyli tzw. krakowską szkołę językoznawczą. Jego żoną od 1913 r. była Aniela z domu Gruszecka³

---

¹ J. Vendryès, Antoine Meillet, „Annales de l'École pratique des hautes études”, (1937), s. 5-37.

² W. Bułhak, *Aleksander Lednicki i Przedstawicielstwo Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Rosji Radzieckiej*, „Przegląd Historyczny” t. 81, (1990), s. 537-558.

³ M. Biolik, *Profesor Kazimierz Nitsch – życie i dzieła*, „Prace Językoznawcze”, nr 11, (2009), s. 209-212.

Jan Łoś – (1860-1928), polski slawista, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Członek wielu gremiów międzynarodowych w tym m.in. członkiem korespondentem Akademii Nauk ZSRR czy członkiem honorowym Towarzystwa Filologicznego w Londynie.⁴

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej:

- 1.Co wydarzyło się w Rosji w lutym 1917 r. (poziom podstawowy)
- 2.Na jakie problemy zwraca uwagę autor listu? (poziom podstawowy)
- 3.Jakie wydarzenia miały miejsce w latach 1917, 1918, które spowodowały, że Jan Baudouin de Courtenay zdecydował się by przenieść się do Lublina? – odpowiedź uzasadnij.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony)

- 1.Kogo ma na myśli autor listu używając terminu „burżuj”?
- 2.Jak Jan Baudouin de Courtenay ocenia władzę Rządu Tymczasowego Rosji?

Wskazówki:

Należy zwrócić uwagę na wydarzenia jakie miały miejsce w Rosji w 1917 r. przede wszystkim, sytuację na froncie, gdzie w walkach brała udział armia rosyjska. Ponadto także abdykację cara Mikołaja I i sytuację społeczno-polityczną jaka miała miejsce na skutek tego wydarzenia. Przede wszystkim mowa tu o nieudolności rządu Kiereńskiego, który nie spełnił oczekiwań mieszkańców Rosji, co przyczyniło się do wzrostu popularności radykałów w tym przede wszystkim bolszewików.

Literatura pomocnicza:

Bazyłow L., *Historia Rosji*, Wrocław 1985.

Pieps R., *Rewolucja rosyjska*, Warszawa 2023.

Smith D., *Skazani. Ostatnie dni rosyjskiej arystokracji*, Kraków 2014.

Koernier E. F. K., *Jan Baudouin de Courtenay: His Place in the History of Linguistic Science*, „Canadian Slavonic Papers”, Nr 4, (1972), s. 663-683.

Najważniejsze cezury:

---

⁴ S. Cygan, *Korespondencja Stanisława Szobera z Janem Łosiem*, „Poradnik Językowy”, nr 7, (2006), s. 40-42.

23 luty 1917 rewolucja w Rosji, która przyniosła abdykację cara Mikołaja II. W konsekwencji w marcu władze w kraju przejął Tymczasowy Rząd Rosji na czele którego stanął Aleksander Kiereński. Rządził on do 25 października, kiedy to na skutek rewolucji bolszewickiej opuścił Petersburg.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Tomasz Jacek Lis